

Ģipka – ciems, kurā, izbāžot kājas pa mājas logu, tās var pamērcēt jūrā

Ģipkā viesojos pašā vasaras pilnbriedā. Laukā spoži spīdēja saule un termometra rādītājs tuvojās plus 30 grādu atzīmei. Mani sagaidīja šīs dienas pavadone Ieva, un pirms došanās iepazīt ciema ļaudis, viņa atcerējās laiku, kad dzīve Ģipkā sīta augstu vilni – tajā bija savs zivju apstrādes cehs, klubs, pasts, feldšerpunkts, veikals un daudz ļaužu. Šobrīd (pēc datiem uz 24. septembri) Ģipkā dzīvo 77 iedzīvotāji. Kad, braucot pa Ģipku, minu Ievai, ka daudzas mājas uzceltas pašā jūras malā, viņa man atbild, ka tā jau nav māja pie jūras, ja, izbāžot kājas pa logu, tās nevar pamērcēt jūrā.

Uz manu jautājumu, kā klājas, Lilija Aviņa mundri atjokojā: „Dzīvo tik nost un tērē nodokļu maksātāju naudu”. Lilija atceras, ka kopā ar vecākiem Ģipkā iebrukusi 1952. gada decembra naktī. Pirmais iespaids – kāda nabadzība! Viss pelēks, tik dzelzszāle aug, piekrastē vabas, tikli sakārti, visur laivas ar zvejas rīkiem, trūcīgas mājas un milzīgs smilšu klajums. Visa satiksme gājusi gar pašu jūras malu. Viņa redzējusi, kā tiek taisīts pirmais ceļš – sievas mežā klēpjiem plēsušas viršus, kas sastrādāti un likti par pamatu ceļam, vīri rāvuši celmus, no kuriem tecināta darva. Jaunās meitenes pirmā darbavieta bijusi zivju apstrādē, kaut arī līdz tam viņa nevienu zivi pat lāgā redzējusi nebija, tikai vēžus un dažas Daugavas zivis. „Ūdens Daugavā bija tik tīrs – kaut pasmel ar plaukstu un padzeries”, sapņaini atceras Lilija. Viņa atceras arī pirmo ballēšanos Ģipkā – Grīvānu mājas dižistabā. Cielavu ģimene bijusi par muzikantiem, turpat arī filmas rādītas. Savu laiku nostrādājusi arī ciema klubā, Lilija atceras, ka pašiem bijis savs teātris, bibliotēka, sieviešu ansamblis, vīru trio, vēlāk kluba telpās arī SPK (sadzīves pakalpojumu kombināts) pieņemšanas punkts. Klubu slēdza 1992. gadā. Pēc tā slēgšanas Lilija Aviņa vēl kādu laiku tajā strādājusi par apkopēju un kurinātāju.

Elga un Jānis Brieži Ģipku par savējo sauc jau no 1989. gada. Sākotnēji, kā apgalvo mājas saimnieks, humora pēc nopirkuši no Kārļa Grūnpukala trešdaļu mājas, kur pa vasarām mitināties, taču nu jau divus gadus kā Briežu pāris šeit dzīvo pastāvīgi. „Šeit mēs gan izlēdējāmies, gan atpūšamies”, stāsta Elgas kundze un pajoko, ka vīrs jau gan vēl piestrādā – esot vīrietis uz izsaukuma (Jānis Briedis ir ārsts – D. K.). Iesaistoties sarunā, Jānis Briedis atklāj, ka, Ģipkā dzīvojot, bieži jāsaskaras arī ar negatīvām emocijām. Viņu uztrauc motobraucēji, kuri ar saviem spēkratiem izbraukā kāpu zonu. Viņš jau esot iemantojis iesauku „dullais Briedis”, jo ir gatavs darīt visu, lai aizsargātu kāpu zonu. Vienugad visas kāpas bijušas ar kvadracikliem izbraukātas, tikai savējo Brieža kungam izdevies nosargāt. Jānis Briedis: „Kad pirkām māju, redzēju Kārļonkulim dokumentu ar Ulmaņa parakstu un zīmogu par dabas aizsardzību. Viņam bija 200 latu atlaide nodokļos par kāpu zonas aizsardzību, un cilvēki to ievēroja – katrs kociņš, ko jūra izskaloja, tika savākts, izžāvēts un sadedzināts.”

Briežu pāris atzīst, ka cilvēki Ģipkā ir draudzīgi un atsaucīgi. Arī kaimiņi viens otru pazīstot un pāri nedarot. „Šeit ir ļoti jauka dzīvošana”, vienprātīgi atzīst „Pūliņu” saimnieki Elga un Jānis Brieži, kuri uztur kārtību ne tikai savas mājas pagalmā, bet arī tās tuvākajā apkaimē, kāpās un jūrmalā.

Ģipkas bijušās skolas un jūrskolas ēka. Ēkas pirmajā stāvā darbojusies skola līdz pat 1966. gadam, kad Rojā atvērta jaunā vidusskola. Savukārt 1867. gadā speciāli jūrskolas vajadzībām ticis izbūvēts ēkas otrs stāvs. Jūrskola Ģipkā darbojās no 1869 līdz 1894. gadam, kad to pārcēla uz Mazirbi. Pašlaik ēkā izvietoti vairāki dzīvokļi.

Paulu Likopu sastopam sēžam piesaulītē un baudām vasaru. Sirmajam vīram rit jau 93. dzīves gads, tādēļ dienas tiek vadītas pavisam rāmi. Jau septīto gadu Paulonkulis dzīvo viens, tādēļ allaž ciemos tiek gaidīts dēls, mazbērni, vedekla. Viņi arī palīdz gan māju sakopt, gan pagalmā zāli nopļaut. Paulonkulis pastāsta, ka šajā mājā, ko cēluši viņa tēvs ar tēvatēvu, viņš dzīvo jau 80 gadus. Sākumā mājas vietā bijusi vien necila būdiņa, kas vēlāk pārtaisīta. Līdz 1941. gadam ģimene uzcēlusi arī otru māju, bet to kara laikā vācieši nodedzinājuši. 1944. gadā vācieši visus vietējos no jūrmalas izdzinājuši, un kad 1945. gadā pēc kapitulācijas atbraukuši atpakaļ, mājas vairs nebija. Pēc kara beigām jaunieši iesaukt armijā un nodienējis piecus ar pusi gadus. Dienesta laiks pagājis Sovetskā. Armijas laikā Pauls trīsreiz nāvei acīs skatījies, bet katru reizi, lai arī par mata tiesu, no nāves tomēr izglābies. „Visādi dzīvē bijis”, rāmi nosaka Paulonkulis. Jau sen kā smiltainē arī abas Paula sievas. Pirmā sieva nomirusi 45 gadu vecumā, atstājot Paulu vienu ar diviem dēliem. Ar otro sievu viņš nodzīvojis garu kopdzīvi – 36 gadus, bet nu jau arī viņa vairākus gadus kā mirusi.

Spēka gados Pauls Likops strādājis „Bangā” par šoferi, 30 darba gadi aizvadīti zivju ceļā Ģipkā.

Lai arī Anita Legzdiņa jau sen kā Ģipku sauc par savējo, viņa joprojām tajā jūtoties kā svešiniece. Jā, Ģipkā cilvēki esot laipni, bet *pa savam*. Pēc Anitas domām, ir liela atšķirība, vai tu dzīvo Latgalē vai Kurzemē. Latgaliešu viesmīlību un atvērtību Kurzemē nav ko meklēt. Kurzemieku atturība Anitā neizraisa ne naidu, ne nepatiku. Viņa respektē vietējos, un ir apmierināta ar izveidojušos situāciju. „Izeju pie jūras un viss ir mans!”, priecājas Anita.

Anitas tagadējā mājā kādreiz bijis pasts un telefona centrāle. Viņa atceras, ka laikā, kamēr mājā vēl atradies pasts, viņa no rītiem modusies ar stāstiem, cik kura vista olas izdējusi...

Anitā mīt nemiera gars, un viņa jau paspējusi Ģipkā trīs vasaras noorganizēt nometnes, kas beigušās ar labdarības koncertiem Ģipkas baznīcā.

Tradicionāli baznīcas tuvumā atradies arī krogs. Tā teikt – no baznīcas uz krogu. Savulaik ēkā atradies arī skola, kas pārcelta no Žocenes, tad vēl 1938. gadā Dundagas korporatīvs tajā ierīkojis tirgotavu ar pirmās nepieciešamības precēm. Ģipceniekiem vēl spilgtā atmiņā laiks, kad šajā ēkā atradusies kazarmas, bet tagad ēka ir privātpašums, par ko liecina arī ēkas skaisti sakoptā apkārtnē.

Senatnes elpa joprojām jūtama Sviņņu ģimenes klētī. Te savu vietu atradusi ne viena vien senlieta. Arī ģimenes dzīvojamā māja ir vēstures lieciniece. Mājas saimniece Ieva zina stāstīt, ka tā celta 1758. gadā un piederējusi Dundagas baronam Ostenzakenam. Pie viņa savulaik strādājusi mājas pirmās saimnieces Elmas Kalniņas vecāki, un kad barons braucis uz Vāczeni, tad piedāvājis māju par zelta naudu izpirkt. Mājai interesants nosaukums – „Joki”, tepat netālu arī mājas ar nosaukumu – „Muļķi”, kuros, kā apgalvo Ieva, dzīvo lieliski kaimiņi. Ieviņas atrastais senajos rakstos liecina, ka sākotnēji ciemā bijušas vien četras mājas un „Joki” – viena no tām. Savulaik mājā bijis pat veikals un kafējnīca, un, kā apgalvo Ieva, darbs gājis no rokas. Tad vēl strādājis blakus esošais zivju cehs un Ieviņa barojusi ap 60 cilvēku dienā. Vienai netiekot galā ar veikalu un kafējnīcu, Ieviņa sev atradusi lielisku palīgu Solvitu, kurai jaunais darba piedāvājums izrādījies liktenīgs – tieši šeit viņa iepazīsinies ar topošo vīru un nodibinājusi ģimeni.

Labi atceroties laikus, kad Ģipkā dzīve kūsāja, Ieva Sviņņa grib no jauna iekustināt ģipcenieku draudzīgām kopā sanāksnām. Ar savu uzticamo palīgu Ievas Krauzes, Mareka Langzama un, protams, ģimenes atbalstu, Ģipkā tiek svinēti Baltā galdauta svētki, atzīmēta pirmā Advente ar zupas vārīšanu, kopīgu eglīti un dāvaniņām, jūrmalā kopā ar fantastisko dziesminieku Kārli Kazāku tika svinēti vasaras saulgrieži, Ieviņas piemājas plavā izrādīts teātris, lielajā šķūnī svinēta Ģipkas jūrskolas jubileja, libiešu krasta mājas kafējnīcu dienā cienāti tuvi un tāli ļaudis. „Ģipka rulle”, smeļ Ieva, priecādams par katru ciemnieku, kurš atbalsta viņas idejas un pievienojas svinētāju pulkam.

Ģipkas bāka. Tai, tāpat kā visām bākām, piemīt īpaša pievilcība. Tās joprojām rāda ceļu uz mājām un brīdina par briesmām jūrā braucējus. Par Ģipkas bākas uzraugu desmitmitiem gadu strādājis ģipcenieks Ēriks Sēne. Kā atceras Ērika meita Dzintra, viņa ar brāli desmitmitiem reizi dienā kāpuši bākā augšā un lejā. Liels notikums bijis bākas pārkrāsošana, kas bijusi jāveic ik pēc 5 gadiem. Tas tad darīts, piepalīdzot gan dzīvesbiedrei Marijai, gan abiem bērniem. Marija atceras, ka krāsošanas darbi ritējuši visas vasaras garumā. Bākā allaž degusi lampa. Arvien bijis jāskatās, vai lampa deg. Ja tā izdegusi, tad kaut nakts laikā, bet tūdaļ bijusi jānomaina. Tagad, protams, bākas tiek apsaimniekotas pavisam savādāk, bet interesanti būtu atjaunot seno tradīciju, kad uz jautājumu, kur satiksīties, allaž skanējusi atbilde – pie bākas!

Ģipkas baznīca, celta 1860. gadā, ir valsts nozīmes kultūras piemineklis. Zināms, ka 1979. gada 1. septembrī joprojām nenoskaidrotu apstākļu dēļ tajā izcēlās ugunsgrēks, pēc kura palika tikai izdeguši baznīcas mūri. Izglābta tika vien altārglezna un 2 lustras, kas vēlāk restaurētas. 1990. gadā draudze savu darbību atjaunoja un sākās baznīcas renovācija. Baznīcas atjaunošanā daudz spēka ieguldījuši ģipcenieki Ūpis, Sēne, Rande. Valdis Rande ir arī Ģipkas draudzes priekšnieks jau kopš 2008. gada.

D. Klaberes teksts un foto

